

ima najglobljo in najtoplejšo poezijo in je ožarjena s pesniškimi žarki asceze. Mistika kipi v nebo v gotskih katedralah, diha iz Fra Angelicovih slik... To je jedro študije, ki nam z markantnimi potezami objasnjuje moderne struje. Pisatelj se ozira posebno na slovansko in francosko literaturo. Seznan nas z ženiji in velikani, kakor so Bilek, Březina, Hello... „Umetnost—apologija“ je takisto nekaj novega, posebnega. Osnovan na modroslovni podlagi iz teorije in zgodovine umetnosti, dokazuje spis, da smemo govoriti o apologetični moči umetnosti; nazadnje pa s konkretnimi dokazi potrjuje, da je krščanska umetnost res apologetična. V spisu najdeš lepih, globokih misli o umetnosti sploh. Pisan je članek tako interesantno, da težko odložiš knjigo, preden si celega prečital. — Jako temeljit je spis „Panteizem in enota krščanskega svetovnega naziranja“ (M. Pečarič). Z neizprosno logiko, globoko premišljeno dokazuje stavek: „Panteizem je sinteza zmot — krščansko svetovno naziranje je sinteza resnice.“ Sicer nekako težek spis je ponekodi jako živahen, posebno kjer se opira na poljske in francoske vire. — „In drevje je plakalo...“ (Fran Steržaj) je kratek, pa ljubek leposloven spis, lepa slika iz pisateljeve duše in narave. Pisatelj kaže izvrsten talent. — V „Novomashniku“ nam riše P. Perko najbolj vzvišeni trenutek iz duhovnikovega življenja, trenutek, ko je duhovnik pred božjim oltarjem prvič izpregovoril pred kruhom in vinom čudotvorne besede posvečenja... Sličica je zares krasna in globoko pretresljiva. — Študija „O namenu cerkvene glasbe“ (Fran Spindler iz Maribora) je zanimiva tudi za one, ki se ne pečajo posebej z glasbo. Pisatelj prav lepo in stvarno govori o namenu umetnosti sploh ter polagoma preide k svojemu predmetu, ki ga opisuje prav živahno. — V spisu „Zasebna last“ (E. Vračko iz Maribora) dokazuje pisatelj, da je opravičenost zasebne lasti utemeljena v naravnem pravu. V spisu bi si želeli malo več življenja. — V pesniškem delu Almanaha nas zanima tudi še Euricius (pseudonim). Njegove pesmi so po obliki tuintam premalo obrušene, vendar kažejo, da jih je zložil prav pesnik. Vsaka pesem je neposreden izliv pesniške duše. — V študiji „Življenska moč svetosti“ nam Ivan Prijatelj opisuje veliki reformatorski vpliv, ki so ga imeli svetniki na človeštvo. Ob koncu prav lepo piše, da je v svetnikih uresničen pravi ideal onih „nadjudi“, ki je po njih zahrepenel moderni svet. — Razprava „Jesus Christus heri et hodie“ (Izaija Božič iz Gorice) prav primerno završuje celo knjigo kažoč, kako je Kristus resnični vladar vseh vekov, kralj starega in novega zakona.

Tak je Almanah. Veselje nas je prešinjalo, ko smo ga zopet in zopet pregledovali. Saj je to

delo glasna priča, da se naši bogoslovci vsestranski izobrazujejo, da je med njimi mnogo lepih talentov — in kar je več, mnogo idealnega teženja in resnega dela! Slovenci, sezite po ti knjigi! Cena 2 K 40 h spričo elegantne opreme ni previsoka.

Dr. M. P.

Slovenska stenografija. Priredil Fr. Novak, c. kr. gimnazijski profesor. Drugi del: Debatno pismo.

S to knjigo smo dobili slovenski stenografi slednjič vendarle celoten stenografski sestav. Sicer je bil sestavljen že profesor Bezenšek popoln stenografski zistem, toda zagledal je beli dan samo prvi del, dočim počiva rokopis debatnega pisma v arhivu „Slovenske Matice“. Ko sem dobil v roko težko pričakovani drugi del Novakove stenografije, se mi je nehoté vrinila misel, da je dobro za nas, da se Bezenškov sestav debatnega pisma ni natisnil, ker bi bil zbog avtoritete pisateljeve onemogočil izdanje Novakovega sestava. Pri nas je že tako: ako dve knjigi obdelujeta isto stvar, roma ena gotovo v podstrešja knjigotržnih skladišč spat večno spanje. Nočem s temi opazkami kratiti zaslug gospodu profesorju Bezenšku; on je oral ledino na polji slovenske stenografije; toda že sedaj je jasno, da pomenja Novakov sestav velik napredek, ki je bil pa seveda mogoč še le potem, ko je Bezenšek postavil temelj.

Ista temeljitost, kakor prvi del, diči tudi „Debatno pismo“. Razdelitev je ista, kakor v nemških učnih knjigah; okrajšave se delé v začetne, srednje, končne in mešane. S posebno pazljivostjo so obdelane začetne, končne in mešane, manjši prostor je odmerjen srednjim. To načelo je pravo. Praktičnega pomena so posebno začetne in mešane okrajšave gledé na čitljivost in gledé na gibčnost. Kolikor se razvidi že iz zgledov v knjigi, se slovenščini prilegajo najbolj začetne in mešane okrajšave in se najlažje čitajo. Gledé na razvoj slovenske stenografije je treba tu poudarjati, da se mora vsaka učna knjiga ozirati pred vsem na začetnike in na take, katerim je stenografija le postransko opravilo, kateri se tedaj ne morejo popolnoma posvetiti nje proučevanju, pa jo vendar rabijo. Stremiti je treba torej po preprostosti in jasnosti oblik, ki so lahko priučljive. Za spretno rabo srednjih in končnih okrajšav je pa potreba že velikega strokovnega in jezikovnega znanja, in zato moramo biti pri njih uporabi veliko bolj previdni, nego v nemščini, kjer je frazeologija že tako razvita in stalna, da je dovolj vedeti par besed, pa je že stavek določen. Gospod profesor se je teh načel kolikor toliko držal ter je posebno še razširil pojem mešanih okrajšav. V posameznosti se spuščati mi tukaj prostor ne dovoljuje; pripomnim samo še gledé srednjih okrajšav, da praktično vrednost bi imelo edino

le načelo, da naj se s srednjim samoglasnikom krajšajo samo enozložne besede. Opomba § 5., 4c naj bi torej odpadla, ker so take okrajšave premalo jasne.

Nekoliko premalo se je gospod profesor oziral na stenografe-samouke; za te je knjiga pretežka, preučena, tako da jo bo brez učitelja pač težko obvladati. Gospod profesor zna biti pač temeljit, a ne poljuden, in to je edina hiba te knjige. To kaže vsak stavek razlagajočega dela, a tudi v tekstu bi bilo boljše, da bi sestavitelj razdelil brzopisne okrajšave po celi knjigi k oddelkom, kamor spadajo, da se jih učenec sproti priuči, kakor delajo nemške knjige.

Znano je namreč, da potrebo stenografije uvidevajo dijaki še le, ko stopijo iz gimnazije, in da še le potem postanejo dobri stenografi, ker so prisiljeni rabiti stenografijo. V gimnaziji se obiskuje kurz brez pravega zanimanja. Štirideset do šestdeset obiskovavcev dá vsako leto komaj par dobrih stenografov, a vsi drugi se stenografije lotijo z vnemo še le pozneje, in ti poslednji potrebujejo poljudne knjige. Ta hiba pa seveda ni taka, da bi zmanjšala stvarno vrednost knjige in duhovitost sestava, kateri ne zaostaja prav nič za izvirnikom, pač pa ga tuintam še celo presega. Sploh je Novakov sestav debatnega pisma sposoben za hitrejšo pisavo nego nemško debatno pismo, ker so oblike krajše in preprostejše. J.

Hrvaška književnost.

Knjige „Maticе Hrvatske“ za god. 1900.

Poviest novoga veka od god. 1453. do god. 1789. po V. Duruy-u, J. K. Weiss-u i drugim boljim piscima izradio Franjo Valla. Dio drugi. Sa kazalom imenâ i stvari za oba diela. Str. VII. + 503. Zagreb. Naklada „Maticе Hrvatske.“ 1900.

S tem zvezkom je dovršeno izdanje velike občne zgodovine v 12 zvezkih. Srednji vek in novi do francoske revolucije je napisal Fr. Valla. Moramo priznati, da je profesor Valla od vseh drugih sodelavcev najboljše rešil svojo nalogo, dasi tudi njegovo delo ni brez prigovora. Nam se zdi, da se je pisatelj le preveč držal V. Duruy-a, ki do krščanstva ni dovolj objektivni. Že v prvem zvezku novega veka je bilo dosti takih hib, a nahaja se jih tudi v drugem zvezku vse preveč. Le nekaj naj jih omenimo. Na str. 19. pripoveduje pisatelj o Rudolfovem majestatu tako, kakor da je imela protestantska gospoda pravico, zidati svoje cerkve povsodi, kar pa ni resnično. Ravno tako se nam zde krivi na str. 24. izraženi nazori o restitucionalnem ediktu. Dalje se piše (str. 25.) nejasno o propasti mesta Magdeburga. Bravec

mora iz pripovedovanja sklepati, da je pokončal mesto Tilly, in vendar je zdaj jasno dokazano, da on tega ni storil. Da je hotela Avstrija v tridesetletni vojski zatreti na Nemškem versko in politično svobodo (stran 38.), se glasi prav čudno, če pomislimo, kaj vse so počeli protestantje proti katoliški cerkvi v teh časih. Propala ni ne Francoska ne Španija radi tega, ker so bili Karol V., Filip II. in Ljudevit XIV. „oboroženi vodje katolicizma“; tej propasti so krivi čisto drugi razlogi, katerih pa seveda Duruy noče poznati (str. 116). Na strani 163. in 169. hvali pisatelj Pascala radi njegovih „lettres provinciales“, češ da je v njih pisal le proti popustljivi morali jezuitov. In vendar je znano, da so ta pisma navzlic lepemu jeziku velik besednjak laži in obrekovanja jezuitskega reda. O Galileju pravi pisatelj (str. 181), da je pretrpel kazen v temnici radi trditve, da se zemlja vrti okoli solnca. Toda vé se dobro, da Galilei ni mogel nič dokazati, nego da je bil ves njegov nauk le hipoteza. Pravega razloga, zakaj je bil Galilei zaprt, seveda pisatelj noče navesti. Na str. 216. se trdi, da je prišel Gustav Adolf na Nemško branit protestante; a resnična je, da je hotel le Nemčijo osvojiti, in to ne samo protestantsko Nemčijo, kar prizna tudi Duruy, nego tudi katoliško. Da so Poljaki upropastili poljsko državo zato, ker so branili katoliško vero (str. 278), je tembolj čudna trditev, ker se v isti knjigi na str. 279—281 navajajo čisto drugi vzroki propasti Poljske. Da je dalo Voltairu krščansko mišljenje navdihnjenje za njegova glavna spisa ‚Zairo‘ in ‚Tankredo‘ (str. 415), je vrtoglava trditev. Voltaire je ravno v teh spisih najhuje napadal katoliško cerkev in nje duhovne. Tako piše Francoz, a ne Hrvat! Zdaj vé vsak zgodovinar, da je Pombal po krivici in le iz zlobe in sovraštva vmešal jezuite v zaroto proti portugalskemu kralju, a vendar pisatelj te zgodovine tega ne pové, marveč je na strani 473. vso stvar tako povedal, kot da so jezuiti zares pravi krivci. Našemu pisatelju je španski minister Aranda vešč diplomat (str. 475), menda zato, ker je na barbarski način zatiral katoliško cerkev in grozno preganjal jezuite na Španskem. Preganjanje jezuitov na Francoskem se imenuje v tej knjigi (str. 479) znamenito delo Choisenlovo, ne pové se pa, kaj pravi resnična zgodovina o tem dogodku in o krivični pravdi proti jezuitom.

V tem zvezku je opisana francoska in angleška zgodovina dokaj obširno; tudi slovanski je odmerjen precejšen prostor. Nekateri oddelki pa so tako skrajšani, da se bravec gotovo ne more o njih temeljito poučiti. Zdaj se vidi, da bi bila morala „Matica“ izdati še en zvezek, potem bi bila zgodovina novega veka obdelana v razmerni obsežnosti z drugimi vekii, kar zdaj ni. Pisatelju ni